

Додасть з'їзд більше оптимізму?

Чи варто ще працювати в культурно-національному житті – і такі запитання звучали, якщо непрямо, то часто в підтексті багатьох дискусійних внесків на регіональних конференціях Союзу русинів-українців Словацької Республіки. Цей песимізм випливає з багатьох чинників, у яких спільний знаменник – наперекір частковим успіхам, дедалі гірша ситуація на всіх ділянках. Якщо говоритися, що розвиток іде по спіралі, то в нашому випадку, здається, прямує не вгору, а вниз.

Так, ситуація, в якій ми опиняємось кожного року на протязі понад двох десятиріч, – дуже подібна. Проблема в тому, що різниця між окремими роками має завжди мінусову характеристику. В цьому полягає суть нашого песимізму. Як приклад, що в останньому часі найбільше б'є в очі, можна навести нашу періодичну пресу. У 2011 році державні субсидії на видавання газети, яку якраз читає, у порівнянні з 2010 роком були скорочені на 50%, про що видавця, тобто СРУСР було повідомлено початком липня, коли половину планованих номерів вже було видано. Про те, чи взагалі можемо одержати таку державну підтримку за 2012 рік, вирішувалося в адміністрації Уряду СР до останніх днів року. Гроші прийшли на наш рахунок 27 грудня 2012 року.

Можна було б навести ще багато інших прикладів, але всі вони будуть подібного характеру. Отже, як можна працювати в таких умовах? Культурно-національні організації навряд чи можуть придбати якісь більші суми на свою діяльність. Вони справді залежні від державних дотацій. Якщо б хтось хотів мати претензії до того, чому якраз національні меншини мали б мати підтримку від держави, то відповідь цілком проста: культуру мажоритарного народу розвивають і поширюють цілий ряд установ, які фінансуються державою або самоврядними органами. У випадку меншин йдеться лише про декілька таких установ, як, напр. музеї чи театри. Всіма іншими ділянками культури національних меншин займаються лише культурно-національні організації. Тому вони мають повне право на державну підтримку своєї діяльності.

Правда, нинішня система, побудована на грантовій підтримці, не уможливіє цим організаціям працювати систематично і планомірно. Нічого на цьому не змінило ні перенесення компетенцій в цій справі з Міністерства культури СР на адміністрацію Уряду СР, ні утворення адміністрації уповноваженого Уряду в справах національних меншин. Навпаки, ситуація різко погіршилася якраз в останніх двох роках.

І до цього повинен буде висловитися VI з'їзд Союзу русинів-українців Словацької Республіки, який було скликано на 26 січня цього року. Питань, які б мав вирішити або показати дорогу до рішення цей найвищий форум нашої організації, є набагато більше. Звітні-виборні збори первинних організацій та клубів і, зокрема, регіональні конференції їх назвали конкретно. Це і питання шкільництва, і тривалого поділу нашої національності, і фінансування діяльності, і засобів масової інформації, і багато іншого. Без належної частки оптимізму рішення цих питань важко собі уявити.

Павло БОГДАН,
заступник голови Центральної ради СРУСР.

З Новим роком!
Здоров'я, щастя і успіхів
у 2013 році бажає читачам
редакція газети «Нове життя»

Дорогі читачі!

Цим номером газети вступаємо у вимушений режим.

У зв'язку з тим, що в 2013 році субсидії для розвитку культури української національної меншини будуть скорочені приблизно на одну третю, видавець газети – Союз русинів-українців СР – прийняв рішення скоротити витрати на видавання газети «Нове життя» також на одну третину. Тому газета поки що буде виходити на чотирьох сторінках замість шести.

За попередніми інформаціями, грантова система передбачає в 2013 році для розвитку української культури близько 100 тис. євро.
Редакція.

▲ В суботній день 12 січня 2013 року люди нашого роду збавлялися з нагоди зустрічі Нового року за юліанським календарем. Найбільше таких балів у Словаччині було в Пряшівському і Кошицькому краях. Свій внесок у збереження традицій вклав також Союз русинів-українців СР. В Кошицях відбувалися навіть два бали, один з яких організували хор «Карпати» та Союз скаутів «ПЛАСТ», а другий бал для своїх прихильників підготувала Кошицька регіональна рада. Новорічний бал русинів-українців СР в Михалівцях 12 січня 2013 року провела Миська організація СРУСР в Михалівцях. Організований активістами СРУСР Новорічний бал в готелі «Дукля» в Пряшеві вважається і далі найпрестижнішим в місті. В художній програмі виступав ушлявлений художній ансамбль «Маковиця». У балі взяли участь голова Пряшівського самоврядного краю Петро Худик, Генеральний консул України Ольга Бенч, представники Центральної ради СРУСР, підприємці, приятелі української культури з середовища жителів міста Пряшева, шанувальники народних традицій. На балі до самого ранку панувала радісна атмосфера, кожен відчував на собі дотик казкового духу новорічно-різдвяних традицій наших предків. Весь організаційний тягар за підготовку балу і на цей раз взяла на свої плечі головна організаторка балу Анна Петрик, яка зробила все необхідне, аби кожен почувався на балі комфортно. Фото Яна Тільняка.

Ювілей нашої Батьківщини – Словацької Республіки

1 січня цього року минуло 20 років з дня виникнення самостійної незалежної демократичної Словацької Республіки. На карті Європи появилася нова держава, яка почала писати свою новітню історію. Державотворчим став словацький народ і в згоді з ним національні меншини, які проживають на території Словаччини, в тому числі русини-українці.

Найосновніші зміни в житті словацького народу, а поруч з ним і закарпатських русинів-українців настали у 20-му столітті, тобто після занепаду Австро-Угорщини. Серед них це були такі події: виникнення Чехословацької Республіки, яке зберегло словаків і закарпатських русинів перед повною мадяризацією (1918-19), Словацьке національне повстання, яке певним чином допомогло союзним державам перемогти над гітлерівською Німеччиною і визволити Чехословацьку Республіку (1944-45), прийняття закону про Чехословацьку Федерацію, що став правовим фундаментом для пізньої самостійності (1968), 17-ий листопад – ніжна революція, яка стала ключовим пунктом, що впливає на всю нашу сучасність (1989).

Цей процес завершився в 1992 році, коли розпочався процес інтенсивних пошуків регуляції взаємних відносин між чехами і словаками в рамках федерації. Неуспіх у переговорах призвів до того, що словацькі політичні сили прийняли Декларацію про

суверенітет 17-го липня, а через кілька тижнів – 1-го вересня словацький парламент прийняв Конституцію Словацької Республіки, яка декларувала також права і обов'язки національних меншин. Оскільки переговори між чільними представниками обох політичних партій ODS та HZDS не привели до згоди про федерацію, а референдум не вступив у дію, то наприкінці листопада Федеральні Збори прийняли конституційний закон про розпад федерації і виникнення двох самостійних держав – Чеської Республіки і Словацької Республіки з датою 1 січня 1993 року. Тим актом русини-українці стали громадянами Словацької Республіки, а вона для них Батьківщиною, до якої проявили лояльність і бажання жити у добрих відносинах.

Зникнення Чехо-Словаччини як спільної держави серед населення викликало як позитивні, так і негативні відзови. Якщо негативні спиралися на роль Чехо-Словаччини в минулому, позитивні були спрямовані більше у майбутнє, на роль Словаччини у боротьбі за дальшу її емансипацію, демократичний розвиток, економічне піднесення, духовне, моральне і національне відродження.

У Словаччині виникло багато важливих державних установ, нові можливості для політичних партій, рухів, фондаций і в економічній, фінансовій і культурній сферах. Протягом 20-ти років

здійснились декілька разів комунальні вибори і в парламент (без депутата за русинів-українців), мінялись уряди, парламенти, СРУСР здійснив свої II – V з'їзди, чергувались роки зростання з біднішими роками. З новими посадами і завданнями зростає і людський потенціал.

Словаччина як молода самостійна держава успадкувала немало важливих проблем і «дитячих хвороб», які гальмували її крокування вперед. Серед тих проблем було і незavidне становище національних меншин, зокрема русько-української. Тривалою і пекучою проблемою стала економічна і національна відсталість районів Східної Словаччини. Процес «дикої» приватизації, ліквідація артілей, промислових заводів, перехід на ринкову економіку, криза викликали безробіття, падіння життєвого рівня, міграцію за працююю вдома і за кордон. Малі і бідні села почали майже вимирати, залишались без школи. Значно звузилась сітка шкіл з українською мовою навчання або з вивченням української мови. Школи з русинською мовою навчання не виникали. Перехід на словацьку мову навчання значно послабив становище і вплив українських учителів на молодь в дусі патріотизму і гордості до свого народу.

В результаті зниження фінансових дотацій з боку державних установ перестали існувати декотрі форми культури, було редуко-

(Продовження на 2 стор.)

Гуменщина звітувала

(Закінчення з 2 стор.)

замість них. Активізація нашого національного життя не є можливою без спільного поступу у всіх сферах нашого суспільного життя. Позитивно оцінюємо добру співпрацю з старостами сіл та приматорами міст. До таких старостів сіл належать: Мгр. Надежда Сірка (Убля), Михайло Шестак (Пихні), Маріан Регула (Рунина), Ян Кереканич (Стацін) та інші. Дуже добра є співпраця з будинком культури Об'єднання переселенців із водоймища Старина в Сніні, де ми маємо простір не тільки для проведення наших акцій, але і для репетицій наших колективів і тому подібне, а декотрі акції і разом організуємо. Ще головне, Об'єднання нам допомагає і фінансово. За це треба подякувати його комітету на чолі із паном Франтішком Кірняком.

В житті кожної організації є свої плюси, але і мінуси, є проблеми. Головна проблема та, що наша молодь не береться за роботу в нашій організації. Не може бути для нас виправданням, що молоді їдуть за працею далеко від рідних хат, а лишаються лише ті, що не можуть

нікуди їхати або їм добре і так. Тут, так би мовити, кожна рада добра.

Наша організація не працює тільки для того, аби звеселити громадськість своїми акціями, передусім фольклорними. Вона створена для того, щоб посередництвом своєї приналежності до вибраної національності ми об'єднувались навколо розумної програми, яка не дозволить асимілюватися з мажоритарним народом, але буде оберігати свою національність, її історичне місце в терені, де ми живемо і культуру народу, до якого ми належимо.

Нові органи, які оберігати з'їзд, мають що рішати, бо проблем немало. Тому і нам потрібно йти ефективнішими кроками в інтенціях досягнення розвитку нашого національного і культурного життя. Наша діяльність повинна мати високий рівень, мусить мати велику притягальну силу, силу, котра переможе в людях байдужість до свого рідного слова, до своєї культури, до побудови її перспектив. СРУСР наперекір песимістичним твердженням відносно вимирання нашого національного і культурного життя має сказати рішуче слово, що не допустить цього. Ми живемо

надією, що наперекір труднощам здолаємо проблеми і в дальших роках дістанемося ще на вищий рівень у порівнянні з сучасним. Наш фольклор, як окремий вид народного мистецтва, як вияв людського таланту не тільки не вмирає, але чим далі розвивається, набирає на силу.

Дотеперішня діяльність регіональної організації СРУСР в Гуменному показала, що в наступному періоді необхідно активізувати до роботи всіх членів органів, які б працювали передусім в первинних організаціях. В інтересі більшого ефекту організованих Союзом акцій треба продовжувати вести нашу роботу у тісній співпраці з приматорами міст, старостами сіл та установами культури в регіоні. Всю діяльність регіональної організації СРУСР спрямувати так, щоб вона якнайбільше сприяла духовному розвитку людини, зміцненню національної свідомості русинів-українців, які живуть не тільки в нашому регіоні.

Михайло ІВАНЦО,
голова РР СРУСР
в Гуменному.

Йозеф Банаш по-українськи

У романі «Зона натхнення» сучасного словацького письменника Йозефа Банаша (на фото), який цими днями вийшов по-українськи в ужгородському видавництві «TIMPANI» у перекладі українського письменника Словаччини Івана Яцканіна, осмислюється життя Центральної Європи останнього сорокаріччя. Події відбуваються у Чехії, Словаччині, Німеччині, Ра-

натхнення» (2008). Роман «Зона натхнення» у читачській анкеті газети «Книжна ревію» було оцінено, як «Книга 2008 року». Роман «Зона натхнення» вийшов чеською, німецькою, польською мовами.

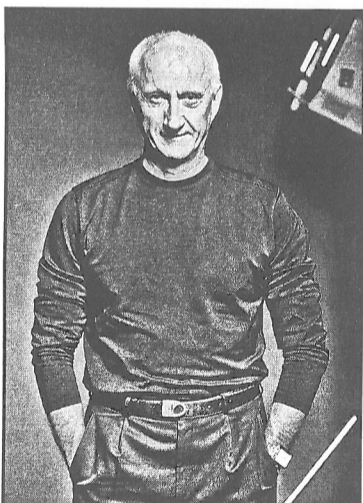
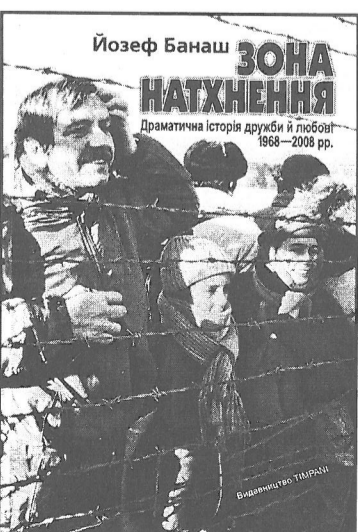
У 2009 році у братиславському видавництві «Ікар» виходить дальший роман Йозефа Банаша «Зупиніть Дубчека!», в якому автор подає не лише картину суспільно-політичної обстановки в період так званої «Празької весни», але пропонує і портрет одного з найвизначніших політиків Чехословаччини – Олександра Дубчека.

У 2010 році Йозеф Банаш у тому ж братиславському видавництві «Ікар» видає черговий роман під назвою «Код 9». Наступного року появляється книга «Сезон пацюків». Збірка оповідань «Остання зрада» виходить у 2012 році

Йозеф Банаш мешкає у Братиславі. Член Спілки словацьких письменників, віце-президент словацького ПЕН-центру.

Найновіша інформація: готується видання «Зони натхнення» в Індії.

Перекладач і видавець з Делі про цей роман сказав: «Після прочитання перших розділів «Зони натхнення» мені стало ясно, що це саме та книга, яка популярною формою наблизить читачам Індії драматичні події другої половини ХХ століття не тільки у тодішній Чехословаччині, але й в усій Європі».

дянському Союзу – Празі і Братиславі, Москві і Вашингтоні, західному і східному Берлінах. Значна їх частина проходить також у Києві та закарпатському селі Колодне, що на Іршавщині.

Йозеф Банаш – сучасний словацький прозаїк, драматург, дипломат і політик. Народився 27-го вересня 1948 р. у Братиславі. У 1972 році закінчив Вищу економічну школу у рідному місті, спеціальність – закордонна торгівля. Після здобуття вищої освіти працював журналістом, торговцем, топ-менеджером, дипломатом і політиком. 11-го листопада 2004 року у Венеції його було обрано, як першого словака, віце-президентом Парламентської асамблеї НАТО.

Літературна творчість Йозефа Банаша охоплює чотири телевізійні сценарії, три театральні комедії, кілька книжок. Фільм «Початок сезону» за його сценарієм здобув на кінофестивалі у Сан-Ремо в Португалії друге місце. Його книга «Ідіоти в політиці» (2007) стала справжнім бестселером. Таким же бестселером є і роман «Зона

Дві книги до ювілею

*Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать образи – все одно!
Я проллюся крапелькою крові
На твоє свячене знамено!*

Василь Симоненко.

Минув 2012 рік. Відбулося багато подій. Посварилось незліченне число людей, дійшло і до порозуміння, було сказано чимало щирих слів, але й виливалася жовч. Але завжди порадує друковане слово – книга. Бо на твоєму священному знамені, КНИГО, без образ і надуманості, без самохвальби, без всяких зазіхань викарбовано знак подяки. Бо ти підбадьорювала, надихала, виводила на дорогу і спроваджувала у життя, бо ти є супутницею вічною і наперекір небувалым досягненням техніки.

Книга тим цінніша, що її створюють автори, кожен на свій смак. Не може бути подібних, хоч думками можуть уподібнюватися. Бо, як сказав свого часу Леонардо да Вінчі, «мудрість душі є найбільшим добром для мудрої людини; ніщо з нею не можна порівняти».

Наприкінці минулого року вийшли дві публікації на кошти Сергія Макари у видавництві «Партнер» – Чижмар, Поніки. Першою є книга «... Душа з роками не старіє...», у переважній мірі присвячена матеріалам зустрічі з українським письменником, перекладачем, педагогом С. Макарою, що відбулася 14 травня в Ужгороді, а 16 травня у Пряшеві з нагоди його

Щиро вітаємо!

На початку календарного 2013 року святкує прекрасний життєвий ювілей наша дорога вчителька, колега, історик літератури, д-р **Йолана Василівна Голєнда** з Пряшева.

Народилася вона в Ужгороді, де провела свої дитячі роки та роки навчання в загальноосвітній школі. Закінчила філологічний факультет Ужгородського державного університету. Згодом переселяється у Пряшів, де починає працювати в редакції журналу «Дукля», після того стає драматургом Української студії Чехословацького радіо у Пряшеві, а з 1973 року – викладачем кафедри української мови і літератури педагогічного факультету УПІШ. Викладає літературознавчі дисципліни: теорію літератури, українську літературу Закарпаття й Східної Словаччини, а також літературу для дітей і юнацтва, літературну критику та методику викладання української літератури. Готує майбутніх учителів української мови і літератури для основних і середніх шкіл та культурно-освітніх установ і організації Східної Словаччини, займається і науково-дослідною діяльністю, бере активну участь у наукових конференціях та симпозіумах дома і за кордоном, на яких презентує результати своєї наукової діяльності.

Залучається до укладання підручників, навчальних посібників та робочих зошитів з української мови та літератури для основних і середніх шкіл з українською мовою навчання та з вивчення української мови. Співпрацює з редакцією підручників Відділу української літератури Словацького педагогічного видавництва в Пряшеві та Дослідним інститутом педагогіки. Вона є авторкою монографічного видання «Анатолій Кралицький», декількох підручників та хрестоматій з україн-

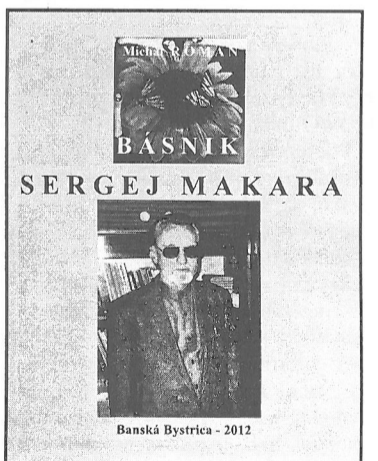
ської літератури, навчальних посібників, численних наукових розвідок, рецензій наукових робіт своїх колег. Публікує статті про творчість Ю. Бороліча, Ф. Лазорика, І. Невицької, А. Кралицького, про українську дитячу літературу та ін. Поруч з викладанням літератури на факультеті готує студентів кафедри до змагань із студентської наукової діяльності, веде семінари, курсові й дипломні роботи.

Після відходу з факультету Пряшівського університету у 1990 році продовжує працювати як методист української мови і лі-

тератури у Методично-педагогічному центрі у Пряшеві. Для учителів організує різні практично-методичні семінари та конференції, на яких і сама читає лекції методичного характеру. Співпрацює з Державним педагогічним інститутом у Братиславі, координує роботу, пов'язану з видаванням підручників з української мови і літератури для національних шкіл, співпрацює з учителями національних шкіл, рецензує рукописи підручників та продовжує їх укладати, актуалізує навчальні програми для різних типів шкіл, навчальні плани та стандарти з української мови і літератури. Залучається до роботи незалежного тестування учнів – Монітора з української мови і літератури та Атестату зрілості з української мови, який координує Державний педагогічний інститут у Братиславі, пізніше Національна установа сертифікаційного вимірювання освіти (Núsetm).

Щиро вітаємо Вас, дорога наша ювілярко Йолано Василівно, з днем народження, бажаємо Вам міцного здоров'я, творчого надхнення, невичерпної енергії, спокійного та щасливого довілля. Нехай і надалі Вам всімається доля, на радість усім буде прожити кожен день!

Марія ЧИЖМАРОВА.

романтизму; Поетична творчість С. Макари в контексті повоєнної літератури русинів-українців Словаччини; Образи природи і стану душі поета С. Макари у вибраному «Жовті метаморфози»; Нові переклади С. Макари; «Мemento» С. Макари; С. Макара про Одоєвського; Про триаду С. Макари; Ближче до витоків романтизму та С. Макара – публіцист.

Американський письменник Мільтон твердить, що «думка – це щось виняткове. Сама собою може зроби́ти з пекла небо, а з неба – пекло». Кожен, хто прочитає ту або іншу книгу, сприймає її по-своєму. Однак, не вимагаймо від автора, щоб він думав так, як ми. Бо кожен – це своя особистість. Бо, як сказав один римлянин, «мученики перестають існувати тоді, коли перестає бити їхнє серце». А у згаданих виданнях ще серце klokoche, хоч по-своєму!

Щасливої ж їм дороги!

Юрій ДАЦКО.

